

Історія України
10 клас

Тема уроку:
Воєнні дії на території
України у 1914 р.
Захоплення
російськими військами
Східної Галичини та
Північної Буковини.

Мета уроку:

- пояснити, які події Першої світової війни відбувалися на українських землях у 1914—1915 рр.;
- визначити особливості російської окупаційної політики в Галичині та на Буковині в 1914—1915 рр.;
- схарактеризувати участь у бойових діях Українських січових стрільців у 1914—1915 рр.;
- пояснити зміст понять і термінів «Галицька битва», «Галицько-Буковинське генерал-губернаторство», «депортація»;
- розвивати вміння учнів аналізувати й узагальнювати історичний матеріал;
- виховувати в них зацікавленість до історії.

План уроку

- 1. Воєнні дії на українських землях у серпні 1914 — березні 1915 р.**
- 2. Російська окупаційна політика в Західній Україні в 1914—1915 рр.**
- 3. Воєнні дії на українських землях навесні—восени 1915 р. Політика австрійської влади після повернення в Західну Україну.**
- 4. Участь Українських січових стрільців у воєнних діях 1914—1915 рр.**

Основні терміни та поняття:

- ◎ Галицька битва
- ◎ Галицько-буковинське генерал-губернаторство
- ◎ депортація.

Основні дати:

- 18 серпня — 21 вересня 1914 р. — Галицька битва;
- серпень 1914 — червень 1915 р. — період існування тимчасового військового Галицько-Волинського генерал-губернаторства;
- 28 квітня — 2 травня 1915 р. — участь легіону УСС у боях за гору Маківка.

Тестування

1. Яка країна на початку ХХ ст. визначила свої зовнішньополітичні пріоритети таким чином:

«...твердо приймаються такі завдання на найближчі роки:

- 1) приєднати західні землі та належною поступовістю викорінити тут мазепинський дух;
- 2) заволодіти протоками, які мають для нас виключне стратегічне значення для виходу нашого флоту з Чорного моря до Середземного»?

А Румунія; **Б** Росія; **В** Німеччина; **Г** Австро-Угорщина;

Тестування

2. Які українські землі планувала приєднати до своїх володінь Російська імперія під час Першої світової війни?

А Волинь, Поділля

Б Донбас, Крим, Придніпров'я

В Північну Буковину, Бессарабію

Г Східну Галичину, Північну Буковину, Закарпаття

Тестування

3. Головна українська рада, Союз визволення України — це політичні організації, створені:

А в 1914 р.

Б в 1915 р.

В в 1916 р.

Г в 1917 р.

Тестування

4. Головна українська рада (ГУР) в серпні 1914 р. закликала українців-галичан:

- А** до протесту проти закриття державною владою українських організацій — «Просвіта», «Пласт» ;
- Б** до визнання провідної ролі Національно-демократичної партії в українському політичному русі;
- В** до мобілізації людських і матеріальних ресурсів із метою подолання наслідків Брусиловського прориву
- Г** до боротьби за визволення України шляхом усебічної підтримки Австро-Угорської імперії

Тестування

5. Коли політичні емігранти з Наддніпрянської України створили у Львові Союз визволення України?

А у серпні 1914 р.

Б у травні 1915 р.

В у листопаді 1916 р.

Г у березні 1917 р.

Тестування

6. Підрозділ Українських січових стрільців брав участь у Першій світовій війні:

А з 1914 р.

Б з 1915 р.

В з 1916 р.

Г з 1917 р.

Тестування

7. Приведіть у відповідність дати і події

- 1) 1 серпня 1914 року;
- 2) 6 серпня 1914 р.;
- 3) 4 серпня 1914 р.

А) утворення СВУ;

Б) утворення ГУР;

В) утворення Легіону українських січових стрільців

Тестування

8. Заповніть пропуски у тексті, використовуючи наведені слова.

Австро-Угорщина під гаслом возз'єднання ....планувала приєднати до своїх володінь,... і ... котрі перебували у складі Російської імперії. Росія, під прикриттям віковичної мети об'єднання всіх ....., претендувала на...., ... і ....., які входили до Австро-Угорщини.

Слова: «руські землі», "брати-русини", Східна Галичина, Закарпаття, Північна Буковина, Волинь, Поділля.

Робота з картою

- 1.** Доведіть, що Україна виступала як об'єкт геополітики окремих країн Троїстого союзу і Антанти.
- 2.** Якими були плани протидіючих сторін щодо України?
- 3.** Покажіть на карті регіони України, на які претендувала Австро-Угорщина, Німеччина та Росія.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЗАЗІХАННЯ ВОРОГУЮЧИХ СТОРІН НАПЕРЕДОДНІ ВІЙНИ І УКРАЇНА

Бесіда за запитаннями

1. Чи можна вважати політику Російської та Австро-Угорської імперій стосовно українства на початку війни репресивною? Обґрунтуйте власну точку зору.
2. Схарактеризуйте ставлення політиків Наддніпрянської України до війни.
3. Як було засновано СВУ? Якою була його діяльність у роки війни?
4. Визначте особливості українського руху в Західній Україні на початку війни.
5. Як відбувалося формування українських добровольчих військових підрозділів у складі австро-угорської армії?

УКРАЇНА в ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ (1914–1915 рр.)

Воєнні дії на українських землях у 1914 – 1915 р.

У західній частині Наддніпрянської України в прикордонних районах між Російською імперією та Австро-Угорщиною в роки Першої світової війни розміщувався Південно-Західний фронт, що був складовою Східного фронту. До нього на початку війни входили 3-тя, 4-та, 5-та й 8-ма російські армії, яким протистояли 1-ша, 2-га, 3-тя й 4-та австро-угорські армії. Воєнні

1914 рік

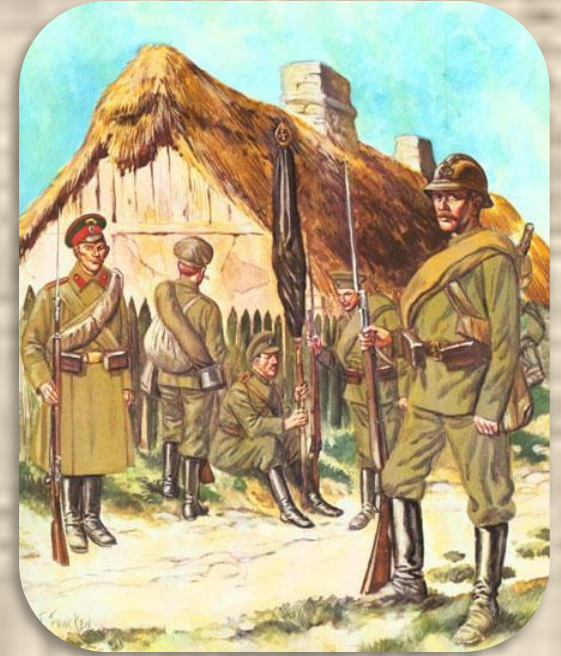
- розгортання військ напередодні воєнних дій: російських (лінійний), німецьких і австро-угорських (хвилястий)
- Галицька битва (18 серпня – 21 вересня 1914 р.)
- Наступ російських військ
- Протидія та відступ німецьких і австро-угорських військ
- Облога російськими військами Перемишля (17 вересня 1914 – 22 березня 1915 р.)
- Наступ російських військ у Східній Пруссії (17 серпня – 14 вересня 1914 р.)
- Дії військ у жовтні – листопаді 1914 р. російських (лінійний) і австро-угорських (хвилястий)
- Лінія фронту на кінець 1914 р.

1915 рік

- Територія і центр Галицько-Буковинського генерал-губернаторства, утвореного російським урядом на окупованих землях
- Дії військ узимку та навесні 1915 р. російських (лінійний) і австро-угорських (хвилястий)
- Горлицький прорив (2–10 травня 1915 р.)
- Прорив фронту австро-угорськими військами 2 травня 1915 р.
- Лінія фронту на 15 травня
- Загальний наступ німецьких і австро-угорських військ у травні – жовтні 1915 р.
- Лінія фронту наприкінці 1915 р.

Воєнні дії на українських землях у серпні 1914 — березні 1915 р.

З початком війни територія України перетворилась на арену жорстоких боїв між російською армією та військами австро-німецького блоку. На Східному фронті російська армія, що вела бойові дії з австрійською армією на українських землях, мала спочатку значні успіхи.

**Військові
російської армії у
Першій світовій
війні**

Галицька битва

- На Україні Південно-Західний фронт (Східний фронт), простягався на 450 км від Івангорода до Кам'янця-Подільського. Командуючим був генерал Микола Іванов (зліва), а з березня 1916 р. – Олексій Брусилов (праворуч).
- На Південно-Західному фронті розгорнулася грандіозна **Галицька битва, що тривала з 18.08 до 21.09.1914 р.,** в якій з обох сторін брали участь понад 1,5 млн. вояків. Спочатку успіх був на боці австро-угорської армії, але росіяни отримавши підкріплення, захопили Львів, потім – Галич, взяли в облогу Перемишль і вийшли до Карпат. Російські війська змусили австрійські залишити територію Галичини

Звернімося до джерел

З листа С.Шептицького братові митрополиту А.Шептицькому

“...Росіяни атакують. Ми зазнали поразки. В районі Гнилої Липи точаться тяжкі бої...”

Із “Спогадів” О.Брусилова

“...Багата поміщицька садиба князя Радзивілла мала відбиток військового лихоліття: розкішні клумби витоптані, кущі жасмину та бузку поламані, ганок з колонами засмічено, кругом люди ..., метушня – тут розташувався штаб російської 8-ї армії...Ось до ганку, ледь не розтоптавши людей, підлітає на коні козацький сотник. Сам почорнів від втоми, але обличчя сіяє. Він махає конвертом і кричить: “Лист Його Високому сіятельству!” Розкривши конверт я проговорив рівним голосом, воліючи не показати своєї радості: “Панове! Наші передові частини увійшли до Львова!” Від криків “Ура!” затремтіли стіни старої родової маєтності...”

Як оцінюють події серпня-вересня автори документів? Чому?

Галицька битва

- Галицька битва завершилась поразкою для Австро-Угорщини, яка втратила близько 400 тис. вояків. Російські війська захопили більшу частину Галичини та Буковини. Вихід росіян до Карпат відкривав перед ними шлях до Угорщини.

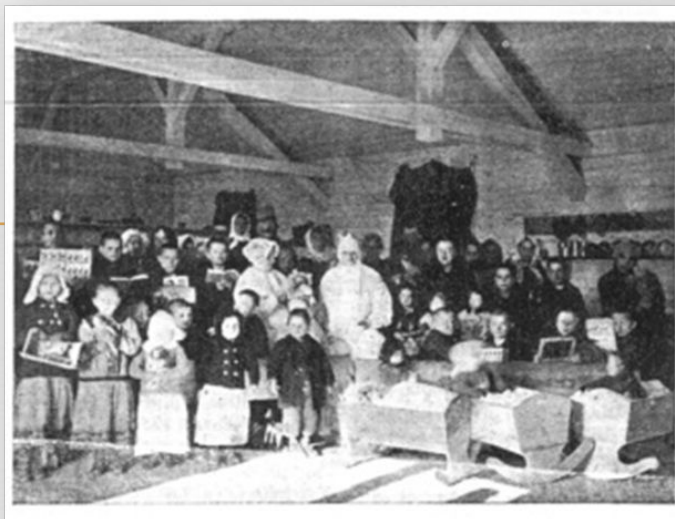
Під час бойових дій 1914 року проявили себе добре підготовленими та надійними вояками в австро-угорській армії українські січові стрільці. Попередні плани австрійського командування – використувувати легіонерів як витратний матеріал з тим щоб поступово його позбутися у боях з противником – були змінені: січовикам почали доручати важливі ділянки фронту. Так, австрійське командування доручило українським січовим стрільцям оборону Ужоцького перевалу, який вони мужньо захищали з 25 по 28 вересня. Це було перше бойове хрещення січовиків, і вони витримали його з честю, не пропустивши ворога.

Репресивна політика австрійської влади

- Відступаючи, австро-угорська влада розгорнула масштабні репресії проти українського населення, вважаючи, що причиною поразки була зрада українців, які нібито таємно допомагали росіянам. Наприклад, місцева влада Закарпаття повідомляла у Будапешт: «В українському народі помітні симпатії до росіян всюди проявляються, на їх прихід сподіваються». Тисячі людей за звинуваченням у зраді були відправлені в спеціальні табори в Австрії, де їх тримали без суду і слідства.
- Особливо відзначився жорстоким режимом табір Талергоф у Штірії, який називали «українською Голгофою», де лише від тифу загинуло понад 1 тис. осіб. У Львові 20.08.1914р. заарештували 1200 осіб, більшість із яких опинилась в сумнозвісному таборі. Всього під час репресій було страчено майже 36 тис. українців.

Репресивна політика австрійської влади

Репресивна політика австрійської влади

- Особливо посилювались репресії під час наступу російських військ. Трибунали за щонайменшою підозрою виносили смертні вирoki.

Російська окупаційна політика в Західній Україні в 1914—1915 рр.

- На завойованих територіях росіянами було утворено **Гальцько-Буковинське генерал-губернаторство**, яке поділялося на чотири губернії: Львівську, Перемишльську, Тернопільську та Чернівецьку. На захоплену росіянами територію було призначено військову адміністрацію на чолі з генерал-губернатором **графом Г.Бобринським**. Керувати повітами і містами призначались російські чиновники, а сільськими общинами – офіцери царської армії.
- Характер російського окупаційного режиму пов'язувався з умовами воєнного часу. Російська влада була переконана, що західноукраїнські землі залишаться у складі імперії назавжди. Тому військова адміністрація вдалася до дискримінаційної політики щодо освіти, українського слова, діяльності українських організацій, врегулювання прав власності, виконання військової повинності тощо.

Звернімося до джерел

Генерал-губернатор Гальцько-Буковинського генерел-губернаторства Г. Бобринський заявляв:

«Східна Галичина та Лемківщина — споконвічна корінна частина єдиної великої Русі; у цих землях корінне населення завжди було російським, устрій їх через це повинен ґрунтуватися на російських засадах. Я буду запроваджувати тут російську мову, закон та устрій».

Заходи російського окупаційного режиму в Галичині

- Закривалася українська преса, заборонялося видавати книги українською мовою, припинялася діяльність українських партій, «Просвіт» та інших культурно-освітніх і громадських організацій.
- Розгорнулася реорганізація шкіл за російським зразком і переведення їх на російську мову навчання. Навчальні заклади забезпечувалися новими підручниками, написаними російською мовою. Планувалося також русифікувати Львівський університет, але здійснити це не встигли у зв'язку з відступом російської армії.
- Політику русифікації нової адміністрації підтримували лідери місцевих москвофілів: В. Дудикевич, С.Бандасюк, Ю.Яворський.

Заходи російського окупаційного режиму в Галичині

- У жовтні 1914 р. на території генерал-губернаторства розпочалася діяльність жандармського відділу. Його керівник, полковник Мезенцев, зазначав у звіті, що за кілька місяців діяльності відділ здійснив близько 1000 обшуків і 1200 арештів.
- Адміністрація генерал-губернаторства застосовувала до неблагонадійних осіб депортації. У 1914—1915 рр., за твердженнями Г. Бобринського, його розпорядженнями й військовими з краю до Сибіру та інших віддалених районів було вислано 10 тис. і переселено 2364 особи (серед них багато греко-католицьких святенників).

Заходи російської окупаційного режиму в Галичині

- Митрополит Української греко-католицької церкви А.Шептицький був заарештований 19 вересня 1914 р. та вивезений до монастирської тюрми у Суздалі, де він утримувався аж до революції 1917 р. Майже 200 уніатських громад було перетворено в православні парафії.
- Також набуло поширення взяття заручників. 22 вересня 1914 р. у зв'язку з поширенням випадків шкідництва та псування майна вперше було взято заручників. Це були євреї з числа банкірів, підприємців та інтелігенції. У 1915 р. під час відступу російської армії з краю було вивезено 554 (за іншими даними — 700) заручники.

Робота з новим терміном

Депортація — примусове, за наказом органів державної влади, виселення осіб або груп населення, а інколи й народів, із місць постійного проживання.

Звернімося до джерел

Уповноважений Всеросійського союзу міст Д. Дорошенко про свої враження від дій окупаційного режиму в Галичині

«Тепер, коли до нас дійшли точні відомості про цілковитий погром українського життя в Галичині, коли київські дільниці й тюрми переповнились вивезеними галичанами, серед котрих були професори університету, поважні старі священики, інтелігенти всіх професій, жінки, діти, селяни, гірські гуцули, коли ми побачили, що вихоплено з хати зненацька, без грошей, часто – густо напіводягнене, залякане до смерті, що везуть їх до Томської, Іркутської, Архангельської, Астраханської губерній без засобів, невідомо на яку долю і на який час, от тоді ми, київські українці, збагнули як слід, що таке уявляє собою “Освободительная” війна і яку долю готують нашому народові її подібні наслідки...»

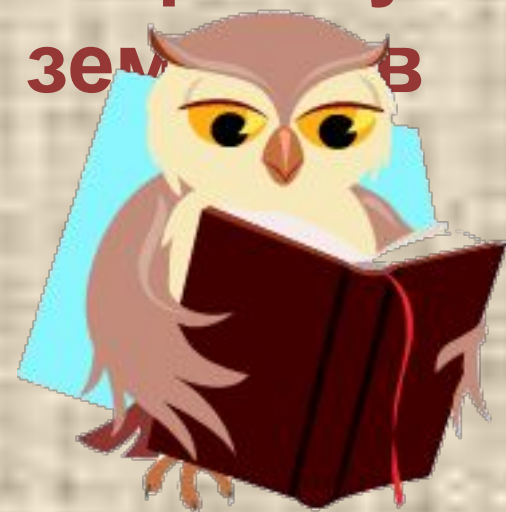
Заходи російської влади у Наддніпрянській Україні

- У підросійській Україні з початком війни і оголошенням на більшій частині її території воєнного стану, царські власті посилили поліційні репресії проти українства.
- Було закрито майже всі українські організації та газети.
- У листопаді 1914 р. загальноновизнаний лідер українства М.Грушевський разом з родиною повернувся до Києва, царські власті арештували його за «антиросійську діяльність» і відправили до Лук'янівської в'язниці. У лютому 1915 р. М. Грушевського вислали етапом до Сибіру. Незабаром він потрапив у Поволжя під поліційний

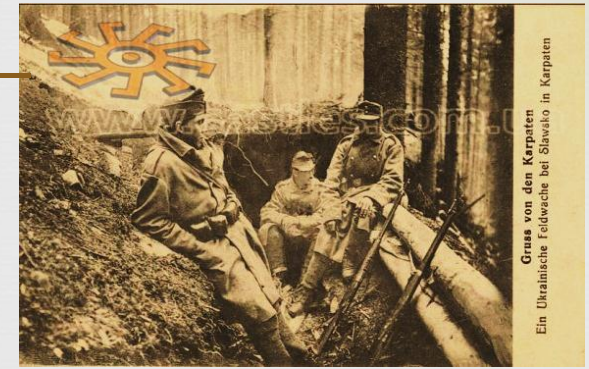
Воєнні дії на українських землях навесні—восени 1915 р. Політика австрійської влади після повернення в Західну Україну.

- Робота з підручником**

Учні самостійно опрацьовують відповідний матеріал підручника, визначаючи особливості перебігу воєнних дій на українських землях в цей період.

Грудень 1914 — початок 1915

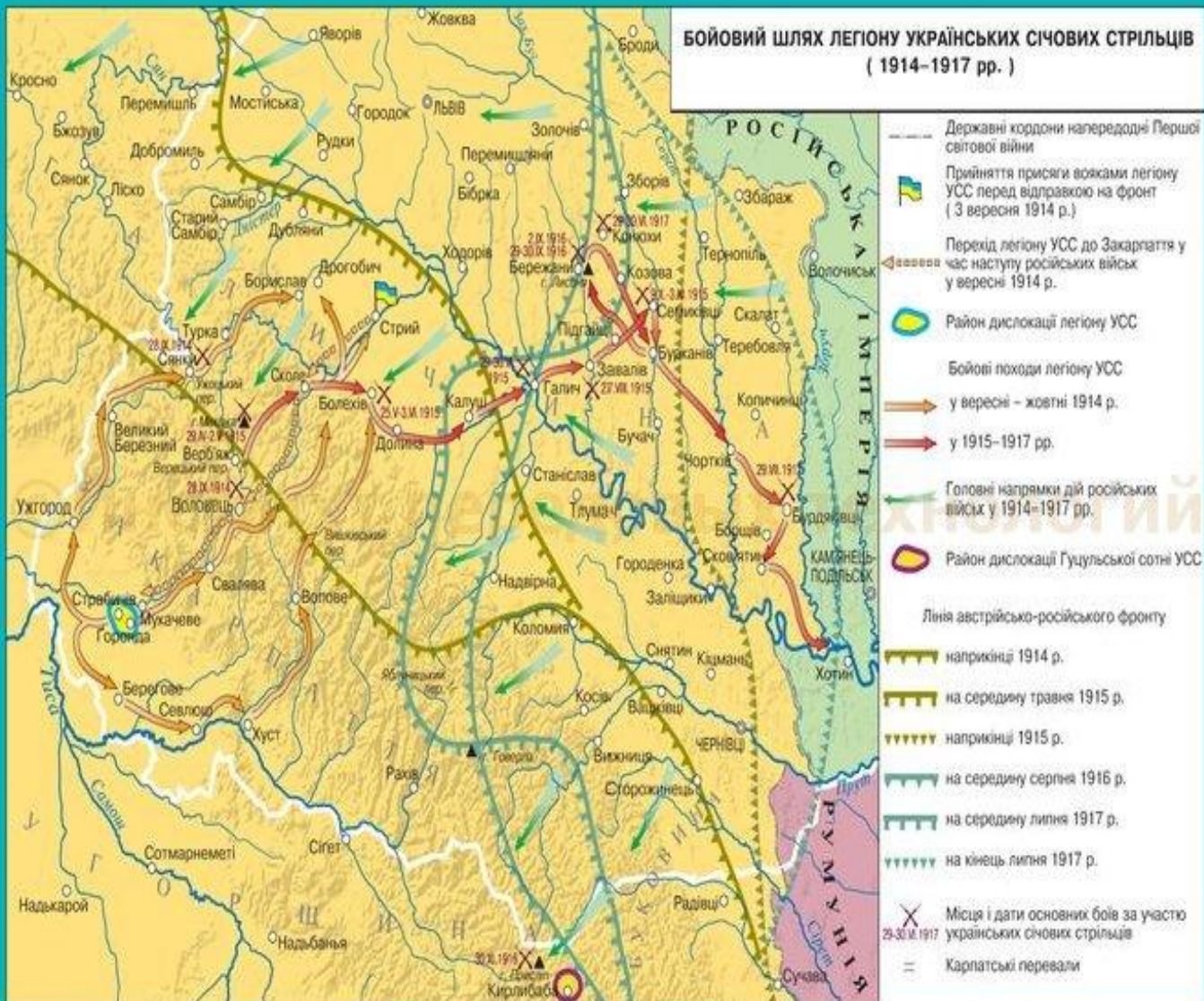
- На початку зими 1914 р. російські війська вели важкі, кровопролитні бої в передгір'ях Карпат. У результаті вони зайняли Карпатський хребет. Таким чином, у грудні 1914 р. росіяни оволоділи Галичиною, Буковиною і Закарпаттям.
- На початку 1915 р. війська перейшли до оборонних боїв з австрійцями уздовж Карпатського хребта.
- На зайнятих територіях розгорнулась русифікаторська політика.

1915

- У січні–березні російська армія, завдавши поразки австро-угорським військам у Карпатах, здобула важливе місто-фортецю – Перемишль. Однак у квітні наступ припинили через нестачу припасів.
- 2 – 5.05.1915 р. стався Горлицький прорив німецько-австрійських військ. Російські війська залишили Галичину. 3.06.1915 р. – Перемишль, 22.06 – Львів. Росіяни втратили 500 тис. полоненими. Лише восени 1915 р. фронт було зупинено по лінії Кам'янець-Подільський – Тернопіль – Кременець – Дубно.
- До осені 1915 р. під окупацію потрапили Східна Галичина, Північна Буковина і 5 повітів Волині. Лінія фронту відійшла далі ніж на кінець 1914 року. Зазнавши значних втрат в кінці 1915 р., Росія перейшла до позиційної оборони.
- За зиму 1915-1916 рр. російська армія поповнилась резервістами і почала готуватись до реваншу.

Участь Українських січових стрільців у воєнних діях 1914—1915 рр.

Легіон Українських січових стрільців

«Легіон Українських січових стрільців» 1914 р.

Бойовий шлях Українських Січових Стрільців (УСС)

На основі даних таблиці охарактеризуйте участь УСС у бойових діях на початку війни

Дата	Подія
Кінець серпня 1914 р.	Формування першої (Д. Вітовський) і другої (Е. Коник) сотні у Львові
30 серпня 1914 р.	Передислокація легіону УСС до Стрия
3 вересня 1914 р.	Складення січовиками присяги у м. Стрий
Початок вересня 1914 р.	Передислокація січовиків на Закарпаття
25—28 вересня 1914 р.	Перші бої січовиків на Ужоцькому і Верецькому перевалах
Вересень 1914 р.	Дії партизанських двадцятків січовиків у Карпатах
Жовтень 1914р.	Участь УСС у контрнаступі австрійських військ
Грудень 1914р. – січень 1915 р.	Охоронно-розвідувальна служба на Карпатських перевалах

Бойовий шлях Українських Січових Стрільців (УСС) у 1915 році

- У люті морози, долаючи вкриті глибоким снігом круті схили, січові стрільці зайняли Славськ й Лавочне. На початок березня стрільці вийшли в район гори Маківка.
- 28 квітня — 2 травня 1915 р. сотні УСС брали участь у бою за гору Маківка поблизу Славська. Це місце було ключовим пунктом оборони австрійської Південної армії, оскільки не давало російським підрозділам пробитися долинами річок до Тухлі й Славська. Січовики в запеклих сутичках захищали свої позиції. Кілька разів гора переходила з рук у руки.
- 3 травня австрійське командування вивело звідти УСС унаслідок отриманих ними значних утрат, а наступного дня російська армія захопила гору. У бою за Маківку загинули 42 стрільці, 76 були поранені й 35 потрапили до полону. Полеглих поховали на південних схилах гори, де й сьогодні стоїть пам'ятний знак.

- Яскравою сторінкою воєнних дій того часу стали бої за стратегічну висоту в Карпатах – гору Маківка. Ця висота декілька разів переходила з рук в руки.
- Кульмінаційним моментом битви стало 1 травня. У цей день росіяни після сильного артилерійського обстрілу захопили гору, але легіонери пішли на штурм і відбили її. Перевага далася січовикам не легко: 42 легіонера було вбито і 76 поранено. Згодом один із німецьких генералів сказав про стрільців: «Мої баварці б'ються як леви, а українці – як чорти».
- Після цього австрійське командування відвело січових стрільців з фронту на відпочинок і додержав російські бої.

Звернімося до джерел

Зі спогадів учасника битви українських січових стрільців за гору Маківка

«Дим з наших і московських шрапнелів сповив гору туманом, зносився над нею мов над вулканом. Щохвилини прошибали той дим блискавиці - то, рвалися шрапнелі. Не поодинокі, а так як пащі цілими батареями плювали ними по чотири, по шість, по десять. А їм відповідала гора, вибухами землі. В цих вибухах столітні потрощені смереки, фонтани каміння, а в суміш людської руки, ноги, людське м'ясо... Клекотіли по обох боках скоростріли, при землі гупали ручні гранати - здавалося гора рухається, дихає пеклом. Так минала година за годиною. Це був третій пам'ятний день московського наступу на Маківку. Змагалися дві сили. Одна сказала за всяку ціну візьму, а друга відповіла: за всяку ціну не віддам.

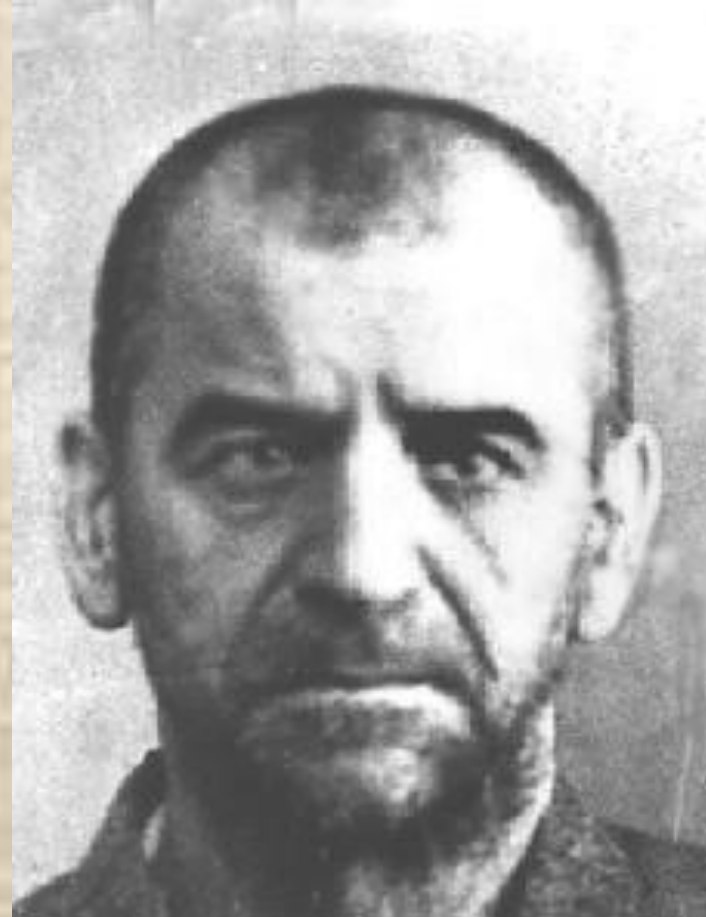

Бойовий шлях Українських Січових Стрільців (УСС) у 1915-1916 рр.

- 30 травня — 1 червня 1915 р. УСС, беручи участь у наступі німецько-австрійської армії, вели важкі бої з російськими військами під Болеховом. Наприкінці червня вони билися за Галич.
- Улітку 1915 р. керівники Загальної української ради звернулися до імператора Франца Йосифа з пропозицією збільшити кількість вояків УСС до 12 тис. осіб і реорганізувати легіон у бригаду. Імператор пообіцяв розглянути це питання з командуванням армії. 21 серпня 1915 р. Начальна команда австро-угорської армії створила Перший полк УСС як самостійну військову одиницю у складі 55-ї австрійської дивізії. Його командиром став кадровий військовий Григорій Коссак.
- У вересні—жовтні 1915 р. УСС вели запеклі бої з російськими військами в подільських степах між річками Серет та Стріпа. Запеклий бій, що перевершував усі попередні, відбувся 9 жовтня — 9 листопада 1915 р. поблизу села Семиківці на Стрипі. Саме завдяки героїзму січовиків він завершився перемогою австро-угорської армії. Утрати УСС становили: 40 загиблих, 80 поранених і понад 100 полонених. Це був другий після Маківки великий бій, у якому полк УСС відзначився надзвичайною хоробрістю й стійкістю. В одному зі звітів німецького командування в цей період зазначалося, що українські стрільці — «найкращий відділ з усієї австро-угорської армії».
- Незабаром після Семиківського бою полк УСС відвели до тилу, де він перебував до травня 1916 р.

Знайомимось ближче

Лідери легіону УСС

Косса́к Григо́рій ([7 березня](#) (7 березня [1882](#) (7 березня 1882, м. [Дрогобич](#) (7 березня 1882, м. Дрогобич, [Львівська область](#) —

[3 березня](#) 3 березня [1939](#) 3 березня 1939, [Москва](#) 3

березня 1939, Москва) — командант [УСС](#) 3 березня 1939, Москва)

Бойовий шлях Українських Січових Стрільців (УСС) у 1916 рр.

- У серпні-вересні 1916 року легіон УСС брав участь у виснажливих боях на горі Лисоня під Бережанами, де Січові стрільці потрапили в оточення і вирватися вдалося лише невеликій їх частині. Тут у боях на схилах Лисоні сотні юних патріотів загинуло. Полк УСС втратив убитими, полоненими та пораненими понад тисячу старшин і стрільців. Тих, хто потрапив у полон, відправили у табори військовополонених у Симбірськ і Царицин. Залишки полку було виведено в тил.**
- 17 лютого 1917 року полк знову повернувся на фронт під Бережани, де вступив у бій на початку липня 1917 року під час загального наступу Південно-Західного фронту російської армії. Наступ росіян був невдалим, бо солдати вже не хотіли воювати.**
- У 1917 році військові легіону УСС займалися навчально-освітньою роботою в містечках та селах Західної України.**
- У складі австро-угорської армії в роки війни легіон (полк) УСС своєю стійкістю та відвагою в бойових операціях здобув визнання в командування.**

Бесіда за запитаннями

- 1) Коли відбулася Галицька битва?
- 2) Яка подія стала останнім воєнним успіхом російської армії на Східному фронті в 1915 р.?
- 3) Хто очолював Галицько-Буковинське генерал-губернаторство?
- 4) Що таке депортація?
- 5) Коли відбувся бій за гору Маківка?
- 6) Хто став командиром полку УСС 21 серпня 1915 р.?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- 1) Опрацювати матеріал підручника № 26.
- 2) Повторіть за курсом всесвітньої історії матеріал про перебіг воєнних дій на Західному та Східному фронтах у 1916—1917 рр.

